

- Jessica Hemmings. – Available from: <http://jessicahemmings.com/index.php/tapis-et-tapisseries-dartistes-catalogue-essay>.
7. Janeiro J. Evolution and Trends in the Fiber Arts Movement / Jan Janeiro // Fiberarts design book five / ed. by A. Batchelder, N. Orban. – Asheville : Lark Books, 1995. – P. 11–16.
  8. Kilian A. Grandma Graffiti: German Knitting Guerillas Go Global [Electronic resource] / Alison Kilian // Spiegel online international. – [Cited 2011, 23 May]. – Available from: <http://www.spiegel.de/international/zeitgeist/grandma-graffiti-german-knitting-guerillas-go-global-a-763843.html>.
  9. Laue D. Lace and other airy things / Dietmar Laue // Textileforum. – 2010. – No. 3. – P. 24–25.
  10. Robins F. Knit or die – the new knitting revolution / Freddie Robins // Textileforum. – 2008. – No. 1. – P. 17–20.
  11. Sterk B. Editorial / Beatrijs Sterk // Textileforum. – 2008. – No. 1. – P. 1.

УДК 748.5

Н. М. ГИЛЯЗОВА

ВИТРАЖ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕКОРУ В ДИЗАЙНІ ГРОМАДСЬКИХ ТА ЖИТЛОВИХ ПРИМІЩЕНЬ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті досліджено твори вітражного мистецтва громадських і житлових приміщень Івано-Франківщини початку ХХІ ст. як основний елемент декору сучасного інтер'єру. Розглянуто низку зразків у стилістичному та художньому аспектах їх творення. Виділено основні композиційні схеми та колористичні особливості вітражних творів.

Ключові слова: вітраж, мотив, декор, інтер'єр.

Н. М. ГИЛЯЗОВА

ВИТРАЖ КАК ЭЛЕМЕНТ ДЕКОРА В ДИЗАЙНЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ И ЖИЛИЩНЫХ ПОМЕЩЕНИЙ ИВАНО-ФРАНКОВЩИНЫ НАЧАЛА ХХІ ВЕКА

В статье исследованы произведения витражного искусства общественных и жилищных помещений Ивано-Франковщины начала ХХІ в. как основной элемент современного интерьера. Рассмотрено ряд образцов в стилистическом и художественном аспектах их создания. Выделены основные композиционные схемы и цветовые особенности витражных произведений.

Ключевые слова: витраж, мотив, декор, интерьер.

N. M. GILYAZOVA

STAINED GLASS AS ELEMENT OF DECOR IN THE DESIGN OF PUBLIC AND PRIVATE BUILDINGS IN IVANO-FRANKIVSK REGION AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

The article deals with the works of stained glass art in public and private buildings in Ivano-Frankivsk region at the beginning of the XXI century which has become the main element of décor in modern interior. Some examples are analyzed in compositional, stylistic and artistic aspects.

Stained glass of public and private buildings this period in Ivano-Frankivsk region hasn't been described by Ukrainian scientists in any publications. In her work the author used the publications devoted to the colourstudy and the period setsesi which are very important for the analysis stained glass works.

For exploring modern stained glass, two methods were used the method of art, which gave the possibility to describe the means of artistic expression and the method of comparison with the help of which common and different features in stained glass creation were found.

It is defined that using of stained glass elements in modern interior of public and private buildings is not limited and depends only on the artist imagination. Stained glass is widely used in the decoration of building walls, lights, lamps, sconces and others. Due to unique features of stained glass it is possible to preserve transparency or it can be represented as a bright spot for protection some part of building.

The main compositional patterns of modern stained glass works were painted out. The author has come to conclusion that customers and artists pay much attention to floral motifs with exquisite items. Geometric and abstract compositions are also popular. The style of works have been found out in the article. Stained glass artists use monochromatic combinations, pied and contrasting correlations of colors.

It's proved that at the beginning of the XXI century stained glass is naturally coexists with electric light. It is concerned the lamps of different shapes, candelabrams, sconces. It is found out that stained glass use own creative methods as well as borrowed elements in their works.

It is noticed that artists apply a new kind of fastening: thin coper lamina is alternated lead soldering. The possibilities of this method positively influences on aesthetic sights of the work and its strength. Stained glass artists colorful glass which produced in USA, «frosty» and colorless sheet glass. The additional means of décor are paintings, fusing, glass balls.

Key words: *stained glass, element, décor, snterior.*

Застосування вітража у сучасному інтер'єрі не знає жодних обмежень і залежить тільки від творчої уяви митця. Згідно з класичними канонами вітражем декоруються вхідні та міжкімнатні двері, віконні отвори. Сьогодні ж вітраж використовується абсолютно в нових та найнепередбачуваних варіантах: декор підвісних стель, перегородок, якими розмежовують простір, декоративні панно, світильники, лампи, бра тощо. Щодо технологічних інновацій, то художники застосовують новий для них вид кріплення – тонку мідну плівку як заміну свинцевої спайки. Цей метод дає можливість майстрам оперувати товщиною ліній виробу, що позитивно впливає на міцність і естетичний вигляд вітража, а також створювати об'ємні форми.

Вітражне мистецтво громадських та житлових приміщень початку XXI ст. означеного регіону ще не висвітлювалося в публікаціях українських науковців. У ході дослідження автору знадобилися публікації вчених, пов'язаних з вивченням кольорознавства та періоду сецесії, які є вагомими для проведення аналізу творів вітража: Р. Грималюк [2], А. Зайцев [3], Г. Фар-Беккер [4], Г. Цойгнер [6].

Мета статті – розкрити художні та стилістичні особливості творення вітражів у громадських і житлових приміщеннях Івано-Франківщини початку XXI ст. Визначити їхнє місце і значення в сучасних інтер'єрах.

Завдяки своїй світлопроникній здатності площина вітража служить унікальним прийомом зонування, не порушуючи цілісного сприйняття внутрішнього простору приміщення. Саме такий прийом застосував Зиновій Савин у приватному помешканні (м. Івано-Франківськ, 2006 р.) [1, с. 1152].

Вітраж вмонтований у масивне вертикальне обрамлення від стелі до підлоги та відділяє частину кухні від коридору. Утворюють композицію два овали: великий, видовжений по вертикалі в основній частині та малий у нижній. Вони сформовані з безбарвного рельєфного скла, що дозволяє світлу максимально розсіюватися з одного приміщення в інше. По периметру овали пластично огорнені вишуканими, химерними квітами. Заслугує уваги кольорове вирішення рослинного декору, який зібраний з синіх і голубих тонів скла і тяжіє до монохромності. Багатопланові можливості монохромії дали автору можливість донести до глядача образно-емоційне вирішення теми за допомогою інших якостей кольору – яскравості та насиченості. Вітраж створений та інтерпретований автором на основі сецесійних мотивів львівського вітражництва поч. XX ст. – пластичні, вишукані квіти по периметру та незаповнена декором значна частина в центрі вітража [2, с. 194, 203].

Завдяки унікальним характеристикам вітража можна зберегти прозорість або ж подати його яскравою плямою, що виконує функції захисту від сторонніх поглядів.

Прикладом вищесказаного є засклення балконного отвору житлового будинку, виконане майстернею Пасірських (м. Івано-Франківськ, 2005 р.) [1, с. 1155]. Композиція вітража – це вдала імітація віконної рами, яку по периметру декорують вибагливі завитки рослинних елементів, залишаючи вільною центральну частину. Структура композиції цільна і нагадує обрамлення книжкової сторінки.

Рослинні мотиви, що входять у структуру вітража, – це квіти лілеї з гнучкими стеблами, утворені зі скла блідо-оранжевої і рожевої барв. Кольорова гама стебел яскрава та насичена, зібрана з різноманітних відтінків зеленого, смарагдового, охристого. Залучення квітів із пластичними стеблами до вітражної композиції характерне для періоду сецесії та залишається поширеним мотивом і в сучасних художників-вітражистів [2, с. 206]. Пластичність і вишуканість ліній рослинних мотивів підкреслена зображенням їх на безбарвному тлі.

Безбарвне тло виконує водночас декілька функцій: основи для вирішення композиційної схеми, ширми, що закриває вигляд на балкон, і тонкої скляної мембрани, яка, відділяючи внутрішній простір будинку від зовнішнього, утворює разом з тим наче ілюзорні прориви у навколишнє середовище, функціонуючи в ньому як органічне ціле. Окрім того, монохромне тло не перешкоджає проникненню світла, а рівномірно розсіює його.

Сучасний вітраж розрахований на електричне освітлення, на відміну від класичного не потребує суворого підбору скла, перетворюючись на гнучкий пластичний декоративний інструмент. Завдяки цьому на поч. ХХІ ст. в житлових і громадських приміщеннях широко застосовуються вітражні панно різноманітної форми і тематики, які вмонтовані в стінах з електричною підсвіткою.

Характерним прикладом є вітраж у приміщенні кафе «Реприза» (автор Іван Юха, м. Івано-Франківськ, 2006 р.). Вітражне панно видовженої по вертикалі форми вмонтоване у нішу та обладнане прихованою підсвіткою, яка працює постійно. Таким чином у приміщенні з'явилося оригінальне джерело м'якого світла.

У центрі композиції зображено квіти у вигляді дзвіночків. Вони на підкреслено видовжених стеблах, з витонченим листям, згруповані в нижній частині вітража. Квіти ніби випинаються вгору, до сонячних променів на задньому плані, які символічно інтерпретовані автором. Наявність у правому нижньому куті уламків архітектурних форм надають вітражному заскленню вигляду пейзажної картини.

Цей метод розкриття сюжету підживлений яскравими барвами кольорового наповнення композиції. На хаотично поділеному тлі насиченого жовтого кольору розквітають квіти дзвіночків червоних відтінків та синьо-зеленого листя. Гармонійне контрастне співвідношення кольорової гами підсилюється за рахунок підсвітки.

Інтер'єр кафе оформлений у стилі сецесії. Основною виразною формою і мотивом композиції інтер'єру кафе, оскільки і стилю модерн, є гнучка, жива, примхлива лінія, що перекидається на дерев'яні меблі, рами для дзеркал, настінні бра, світильники на стелі та вітражі [5, с. 230]. Саме вітраж є об'єднуючим елементом у формуванні інтер'єру. Кольорова гама приміщення кафе – це пастельні відтінки коричневого, світло-бежевого та вохристого забарвлення. В інтер'єрі – повна відсутність живописних творів мистецтва на стінах, окрім великих дзеркал у вишуканих рамах. Тому можна припустити, що автор використав саме таке поєднання яскравих барв та пейзажної композиції для того, щоб зробити вітражне засклення у ніші єдиною кольоровою та естетичною домінантою інтер'єру кафе «Реприза».

Ще один зразок використання вітража з штучним освітленням для оздобу сучасного інтер'єру є два однакових псевдовікна у підвальному приміщенні кафе «Бізе» (автор Олександр Пасірський, м. Івано-Франківськ, 2007 р.).

Вітраж зібраний з безбарвного «морозного» скла, на місцях перетину утворені невеликі ромби темно-фіолетового кольору. По периметру внутрішня площина оздоблена смугою яскраво-зеленого кольору та декоративною каймою.

Орнамент облямівки утворений з овалів та рослинних елементів, які об'єднані невеликими ромбами та скляними кульками, що ритмічно повторюються. Такий принцип

побудови кайми характерний для вітражів сецесії м. Львова [2, с. 102]. Увесь орнамент має вохристо-оранжеве забарвлення. Тло кайми темно-фіолетове. Стіввідношення оранжевого, зеленого та фіолетового кольорів є контрастним за своїм укладом, однак наявність незначних елементів білого кольору доволі пом'якшує яскравість прилеглих до нього хроматичних кольорів [6, с. 112]. Доречно зауважити, що рельєфне скло, яке майстер використав для створення вітража, вражає своїм хвилюючим блиском, чим додає полотнам вишуканості й розкоші.

Зразком вітража як декоративної оздобы інтер'єру є засклення у житловому будинку, яке створене майстернею Зиновія Савина (м. Галич, 2005 р.). Два ідентичних вітражі вмонтовані у масивні дерев'яні рами, видовжені по вертикалі та розміщені на стінах сходової клітки. З внутрішньої сторони – підсвітка, внаслідок чого створено імітацію вікна.

Вітражі виконані з матового кольорового листового скла. По периметру воно обрамлене декоративною каймою, утвореною зі стилізованих елементів квітів болотяної лілеї та листя, які ритмічно повторюються. Цей засіб вираження у площинно-орнаментальній структурі обрамлення, який використав автор, нагадує безкінечник, що примхливо огортає полотно вітража, таким чином завершуючи й об'єднуючи композицію. Кольорова гама – це пастельні відтінки фіолетового, блідо-оранжевого та зеленого кольорів.

Центральна частина засклення заповнена трьома великими квітами лілеї на тлі, яке почленоване вертикальними смугами молочно-жовтого та білого кольорів скла. Поєднання теплих і холодних пастельних відтінків створюють так звані «гармонійні варіації», тобто поєднання декількох поліхромних кольорів з долученням ахроматичного (білого) кольору [3, с. 65]. Не останнім засобом вираження у формуванні композиції вітража є графічна лінія спайки. Вона пластично огортає модулі скла, чим організовує площину полотна.

Яскравим зразком поєднання підсвітки і кольорового скла в інтер'єрі є декоративне панно у ресторані готелю «Надія» (автор Олександр Пасірський, м. Івано-Франківськ, 2007 р.). Панно вмонтоване на фронтальній стіні ресторану. Вітраж працює не на просвіт, а має освітлення зсередини, що надає твору особливого декоративного ефекту.

У центрі композиції вітражного полотна розміщене велике коло. Відцентровані металеві тяги ділять полотно на шість клинів. По краю вітраж оперезаний каймою, зібраною з вузьких смужок білого і блідо-жовтого скла.

Композиційне вирішення вітража – унікальна імітація різьбленої тарілки з використанням інкрустації перламутром і оздобленням бісером. Автор вдало застосував мотиви гуцульської плоскої різьби з урахуванням усіх її канонів.

Доречно відзначити високий технологічний рівень виконання автора. У роботі також використані елементи ф'юзинга (спікання одного скла до іншого). Такий технологічний процес вимагає надзвичайної майстерності та вправної роботи зі склом. Дуже грамотно підібрана кольорова гама скла, завдяки якій автор максимально наблизився до прототипу – різьбленої тарелі.

Окрім декоративного, вітражне панно виконує функціональне призначення – служить своєрідним світильником та вагомою окрасою приміщення ресторану. Потайні джерела світла, підсвічення елементів вітража створюють додаткові ефекти: вони дозволяють візуально розширити або звузити простір, розставити акценти в інтер'єрі.

Штучне освітлення для вітражних вставок у стінах використав також дизайнер Валер'ян Федоряк для кафе «Бліц» (м. Івано-Франківськ, 2007 р.).

Одне з трьох вітражних засклень знаходиться у стіні біля головного входу до закладу. Вмонтоване у пластикову раму, воно має видовжену по вертикалі форму. Композицію творять стилізовані рослинні елементи, які дзеркально розміщені на полотні. Пластичні елементи декору сформовані з пастельних тонів вохристого та коричневого скла. Підсилює монохромну гаму чітка графічна лінія спайки, яка плавно огортає усі елементи композиції.

Стилізовані та узагальнені форми елементів композиції, темна лінія та матове скло надали заскленню виразності. Завдяки вдалому поєднанню пастельних відтінків та штучної підсвітці вітраж органічно вписався у невелике приміщення коридору кафе.

Два ідентичні вітражі розміщені у головному залі кафе на фронтальній стіні. Вони, як і

попереднє застосування, вмонтовані у пластикову раму, мають видовжену по вертикалі форму та штучне освітлення. У центрі композиції вітража – стилізована квітка червоного кольору. Навколо неї – пластичні форми зеленого кольору, що нагадують стебла та листя рослин. Рослинна композиція розміщена на тлі, яке сформоване зі скла довільної форми пастельного вохристого та блакитного кольорів. Таким чином поєднання рослинних елементів яскравих кольорів на нейтральному тлі надало композиції контрастності та декоративності.

Загалом вітражі вдало доповнюють інтер'єр кафе та служать його акцентом. Стилїстика, декоративна пластика рослинних елементів, підбір кольорового скла, контрастне поєднання форм вказує на зв'язок з мистецтвом вітража періоду модерн, однак не європейського, а американського походження.

Як уже говорилося вище, вітражі мають надзвичайний ефект у поєднанні з внутрішньою підвіткою – світильники, бра, люстри тощо. Таким чином, у приміщенні з'являються оригінальні джерела м'якого світла, доречні і при спокійному відпочинку після роботи, і при святкових заходах. Композиційне вирішення і форма освітлювального приладу більшою мірою залежить від стильового напрямку оформлення внутрішнього простору інтер'єру житлового або громадського приміщення. Художники, дизайнери пропонують індивідуальні проекти світильників з кольорового скла для дизайну інтер'єрів.

Майстерня Зиновія Савина виготовила низку вітражних світильників у стилі модерн різного характеру для приватних помешкань (м. Коломия, м. Івано-Франківськ, 2008 – 2011 рр.).

Один з таких зразків – світильник для їдальні. Абажур має купольну форму і кріпиться до стелі на кованому ланцюгу. Дотримуючись стилістики інтер'єру, автор у композиційному вирішенні використав мотиви рослинного орнаменту в яскравонасиченій кольоровій гамі.

Сітчасте тло абажура сформоване з модулів прямокутної форми напівпрозорого білого скла, що дозволяє максимальне проникнення світла. Посередині вітраж обвиває пишний вінок з квітів півонії оранжевих відтінків скла та листків кольору соковитої зелені.

Враховуючи функціональне призначення світильників – освітлювати простір інтер'єру, художник не випадково і дуже вдало komponує вітраж. Кольорова гама насичених теплих відтінків створює піднесений настрій, забарвлюючи штучне освітлення в грайливо-мерехтливі білки. Вітражний плафон є важливою домінантою інтер'єру.

Беручи до уваги композиційні прийоми декорування абажурів та манеру виконання, можна стверджувати, що для створення світильників автор взяв за основу сецесійні вітражні плафони американського майстра Л. Тіффані [4, с. 231].

Завдячуючи відкриттю Л. Тіффані, сучасні майстри означеного регіону, як і інших, мають змогу створити вітражні лампи з різноманітними композиційними та кольоровими варіаціями. Так, Зиновій Савин виготовив абажур для настільної лампи кабінету приватного помешкання у стилі «тіффані» із сотні шматочків кольорового скла (м. Івано-Франківськ, 2007 р.).

Вітражний плафон заповнений рослинним декором, що хаотично огортає полотно. Композиція вражає насиченістю використаних елементів, які сформовані на нюансному відношенні величин. Кольорова гама теж укладена на ледь помітній різниці відтінків вохристо-жовтого кольору. Нюансне композиційне й кольорове відношення є засобом вираження цілісності та спокою у творі, де повторення елементів та кольору виступає сильніше, ніж відмінність.

Настільна лампа для кабінету є унікальною окрасою приміщення. За рахунок градації теплих відтінків скла в інтер'єрі панує спокійна атмосфера з мерехтливими відблисками світла.

До неординарних зразків вітражництва можна віднести настільну лампу у стилі «тіффані», яку створив Зиновій Савин для приватного помешкання м. Івано-Франківськ, 2009 р.).

Незвичайність художнього вирішення полягає в тому, що до купольного абажура настільної лампи автор розробив ніжку з вітража, яка нагадує форму вази. Плафон має сферичну форму, у композиційній основі якого лежить сітчастий вітраж, складений з

маленьких прямокутних модулів скла. По нижній частині його ритмічно огортають декоративні елементи рослинного характеру. Нерівномірні краї плафона вдало завершують композицію.

На ніжку перекинувся малюнок з плафона – сітчасте тло, на якому зображено стилізовані рослинні елементи. Автор досягнув цілісності у створенні світильника, вишукані форми та декоративні елементи оздобили якого синтезовані у єдине неподільне ціле. Доволі стримана, практично монохромна, кольорова гама в основному – білого кольору з незначним впровадженням вохристого відтінку в рослинному орнаменті та темна лінія спайки надає вітражу графічного звучання. Загалом настільна лампа є домінантою інтер'єру. Світло застосоване не тільки у плафоні, а й у ніжці світильника, що є найцікавішим у задумі майстра.

Ще один світильник, що заслуговує уваги, виконаний Левом Чопенком для приватного житла (м. Коломия, 2008 р.). Він має кубічну доволі велику металеву основу, в якій закріплені вітражні полотна. Абстрактна композиція вітражів сформована з різної величини квадратних і прямокутних форм. Деяку просту форму й композицію світильника підсилює поєднання прозорого та насичених відтінків рожевого, жовтого, червоного рельєфного скла. Відтак при ввімкненому освітленні в інтер'єрі з'являються мерехтливі різнобарвні блики, надаючи житловому приміщенню вишуканості та спокою. Доречно зазначити, що завдяки формі та кольоровій гамі цей світильник виконує більше декоративну, ніж освітлювальну функцію.

Отже, вітраж до житлових та громадських приміщень Івано-Франківщини початку ХХІ ст. постає як важливий елемент декору. Зазвичай у сучасних інтер'єрах застосування синтетично співіснують зі штучним світлом. Це стосується світильників різноманітних форми, бра, настільних ламп, а також псевдовікон та ніш у стінах. Автори використовують як запозичені елементи у створенні вітражів, так і власні творчі проекти.

Інтер'єр з елементами вітражів одразу отримує своє кольорове наповнення, яке є акцентом композиції приміщення, надає йому унікальності та витонченості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гілязова Н. Майстри вітража Івано-Франківщини кінця ХХ – початку ХХІ ст. / Н. Гілязова // Народознавчі зошити. Двомісячник Інституту народознавства НАНУ. – Львів, 2013. – № 6. – С. 1150–1159.
2. Грималюк Р. Вітражі Львова / Р. Грималюк. – Львів, 2004. – 235 с.
3. Зайцев А. Наука о цвете и живопись / А. Зайцев. – Москва : Искусство, 1986. – 194 с.
4. Фар-Беккер Г. Искусство модерна ; [пер. с нем. А. Жукова и др.]. – Москва : АСТ, 2004. – 428 с.
5. Фремpton К. Современная архитектура: Критический взгляд на историю развития / [пер. с англ. Е. А. Дубченко; Под ред. В. Л. Хайта]. – М. : Стройиздат, 1990. – 535 с.
6. Цойгнер Г. Учение о цвете / Г. Цойгнер. – Москва : Госстройиздат, 1971. – 158 с. : ил.

УДК 7.01:749.1(4-15) «19/20»

І. М. БОСИЙ

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ МЕБЛІВ-ТРАНСФОРМЕРІВ У КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті досліджено сучасні тенденції в дизайні меблів-трансформерів на прикладі західноєвропейських проектних пропозицій та реалізованих об'єктів меблевого мистецтва. Виявлено прийоми трансформації форми та різноманітні конструктивні рішення, що були застосовані для створення систем трансформації в об'єктах дизайну меблів. Охарактеризовано основні концептуальні напрями створення меблів-трансформерів у країнах Західної Європи кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Ключові слова: *дизайн, меблі-трансформери, конструктивні рішення, концептуальні розробки.*